

**Pr. Gabriel-Viorel Gârdan
Pr. Emilian-Iustinian Roman**

**Căsătoria și familia.
Izvoare legislative
bisericești și laice (sec. XVII-XIX)**

– volumul I –

**Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului**

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

**Doxologia
2020**

Cuprins

Sfânta Taină a Cununii și familia creștină în tradiția canonică a Bisericii Ortodoxe	7
Notă asupra ediției	75
1. Dreptătoriu de lege. Pravila Bisericească sau Pravila cea Mică de la Govora (1640-1641).....	81
2. Carte Românească de Învățătură (1646)	91
3. Îndreptarea Legii cu Dumnezeu. Pravila Mare sau Pravila lui Matei Basarab, Tîrgoviște (1652)	117
4. Pravilniceasca Condică	217
5. DCLXXXVII. Instruction für die Matrikenführung und für die Matrikenextracte, herausgegeben vom Consistorium anlässlich der Vertheilung von vorgedruckten Matrikenbüchern im Jahre 1801	225
6. Codul Andronachi Donici (1814-1816)	228
7. Codul Calimach	242
8. Legiuirea Caragea	272
9. Regulamentul Organic al Moldovei	288
10. Codul civil austriac în vigoare în Ardeal, completat cu legile și regulamentele modificatoare cuprinzând și jurisprudența	292
11. Cunoștințe pregătitoare despre taina sf[inte]i căsătorii	337
12. Codul Civil din anul 1864	360
13. Constituțiunea din anul 1866	425
14. Compendiu de dreptul canonic al unei sântei sobornicești și apostolești biserici	426
15. Articolul de lege XLVIII din anul 1868, despre procesele divorțiale la căsătoriile mixte	460
16. Legea nr. LIII/1868 despre relațiile dintre religiile recepte	462
17. Regulament de procedură pentru consistoriul episcopiei gr[eco]. or[todoxe]. a Bucovinei	465
18. Articolul XXIII a <i>Colecțiunii Legilor Țării</i> din 1874 despre majoritatea femeii	493

19. Statutul sinodal al Mitropoliei greco-orientale a Bucovinei și Dalmației (24 August 1884) Mitropolia	494
20. Legea XXXI din 1894. Despre dreptul matrimonial	500
21. Legea XXXII din anul 1894 despre religiunea copiilor	648
22. Legea XXXIII / 1894 despre matriculele de stat	652
23. Instrucțiunea dată de consistorul mitropolitan gr.[eco]-or.[todox] român cu datul 25 August 1895 Nr. 138 M. cu privire la procedura ce au a urmă organele respective preoții și poporul dreptcredincios al bisericii gr.[eco]-or.[todoxe] române din provincia mitropolitană față de reformele politice-bisericești	661

Sfânta Taină a Cununii și familia creștină în tradiția canonică a Bisericii Ortodoxe

Pr. conf. univ. dr. habil. Gabriel-Viorel Gârdan

Pr. lect. univ. dr. Emilian-Iustinian Roman

Sfintele Taine sunt mijloace de împărtășire a harului Duhului Sfânt și, totodată, de sălășuire a Mântuitorului Hristos în noi. Potrivit învățaturii de credință ortodoxă, Sfintele Taine transmit în sufletul primitorului harul cel nevăzut al lui Dumnezeu. Prin Taina Cununii „un bărbat și o femeie învoindu-se, în mod liber, să trăiască împreună toată viața, pentru a naște și crește copiii și a se ajuta reciproc, primesc, prin preot, harul divin care sfințește unirea lor și ajută la atingerea scopului ei”¹.

În acest studiu introductiv, ne propunem, pe de o parte, o abordare teologică a temei pentru a facilita o înțelegere corectă a textelor reunite în volum, iar pe de altă parte, o prezentare a tradiției canonice, cu trimitere directă la textul Sfințelor Canoane cu privire la căsătorie și viața de familie.

I. Prolegomene teologice²

Biserica Ortodoxă a acordat întotdeauna o importanță majoră căsătoriei și rodului ei firesc, familia creștină, considerând că de aceasta depinde nu numai evoluția unei perechi

¹ *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1958, p. 915.

² În această secțiune reluăm în mare măsură informația prezentată în alte studii ale noastre: Gabriel-Viorel Gârdan, Marius Eppel, „The Family. Some theological and orthodox matrimonial law aspects”, în: *Families in Europe between the 19th and the 21st Centuries. From the Traditional Model to Contemporary PACS*, Antoinette Fauve-Chamoux, Ioan Bolovan (coord.), Cluj University Press, 2009, pp. 449-462; Gabriel-Viorel Gârdan, Marius Eppel, „Familia în gândirea teologică și în dreptul matrimonial ortodox”, în: *În căutarea fericirii. Viața familială în spațiul românesc în sec. XVIII-XX*, Ioan Bolovan, Diana Covaci, Daniela

formate dintr-un bărbat și o femeie, ci și cea a comunității umane în general, a unei națiuni și a unei Biserici locale care crește în orizontul eshatologic al Împărăției lui Dumnezeu³. Potrivit învățăturii de credință ortodoxă, familia este prima și cea mai mică celulă a organismului social⁴ dar, în același timp, este prima și cea mai mică celulă a organismului eclezial, sensul primar sau scopul ultim al căsătoriei fiind iubirea conjugală, această plinire a unității soților, care face din familie o biserică domestică⁵.

Originea familiei stă în natura socială a omului și în voința divină exprimată pozitiv la crearea omului (Facere 1, 27-28)⁶. Dumnezeu a creat familia atunci când a creat omul, bărbat și femeie, stabilind între cei doi atât unitate ontologică, cât și complementaritate spiritual-biologică⁷. Prin urmare, familia umană este, pe de o parte, expresia voinței divine, iar pe de altă parte, consecința imediată a unității și complementarității dintre bărbat și femeie, ceea ce îl determină pe Sfântul

Deteșan, Marius Eppel, Crinela Elena Holom (coord.), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2010, pp. 61-71; Marius Eppel, Gabriel-Viorel Gârdan, „La famille dans les sources du droit matrimonial orthodoxe”, în *Many paths to happiness? Studies in population and family history. A festschrift for Antoinette Fauve-Chamoux*, Marie-Pierre Arrizabalaga, Ioan Bolovan, Marius Eppel, Jan Kok, Mary Louise Nagata (coord.), Aksant, Amsterdam, 2010, pp. 514-527. A se vedea și *The Christian Family / Familia creștină*, Constantin Rus și Emilian-Iustinian Roman, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013.

³ Cf. Pr. Valer BEL, „Familia și Biserica”, în: *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, București, 2001, p. 355.

⁴ Cf. † Nicolae Mladin, Orest Bucevschi, Constantin Pavel, Ioan Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. II, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, p. 289.

⁵ Cf. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1996, p. 322.

⁶ Cf. † Nicolae Mladin, Orest Bucevschi, Constantin Pavel, Ioan Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. II, p. 289.

⁷ Cf. Pr. conf. dr. Irimie MARGA, „Introducere în dreptul matrimonial ortodox”, în *Revista Teologică*, SN, XIX (2007), 3, p. 162.

Ioan Gură de Aur să sublinieze faptul că „cel ce nu este legat cu legăturile căsătoriei nu posedă în el însuși totalitatea ființei, ci numai jumătate din ea” și să repete mereu că bărbatul și femeia, reuniți prin taina căsătoriei, nu sunt două, ci o singură ființă.

Crearea omului, instituirea căsătoriei și întemeierea Bisericii din rai sunt unite într-un singur act creator al lui Dumnezeu, ceea ce arată înrudirea lor strânsă. Paul Evdokimov evidențiază faptul că Biblia utilizează o terminologie matrimonială specifică (logodnică, soție, nunta Mielului), care-și găsește explicația tocmai în taina raporturilor dintre Dumnezeu și om.

„Nu este bine ca omul să fie singur” proclamă textul sfânt, pentru că existența singuratică nu reflectă pe Dumnezeu. Neamul omenească nu este „bun” decât în unitatea masculinului cu femininul, socotește Sfântul Ambrozie. Adam-Eva, bărbat-femeie, este diada omenească ce reflectă această pluralitate în Dumnezeu, care, fiind „Unul”, spune „Noi”. Când bărbatul și femeia se unesc în căsătorie, ei formează nu imaginea a ceva pământesc, ci a lui Dumnezeu Însuși, afirmă Ioan Hrisostom⁸. Bărbatul și femeia se unesc într-un al treilea termen, care este Dumnezeu, așa cum firea omenească și cea dumnezeiască se unesc în ipostasa Cuvântului, cum Tatăl și Fiul se unesc în Duhul Sfânt. Unitatea în multiplicitate este expresia dogmei trinitare și aceasta se constituie ca adevăr atât al vieții bisericești, cât și al celei conjugale. „Acolo unde sunt doi sau trei, Eu sunt în mijlocul lor” (Matei 18, 20). Clement Alexandrinul aplică această expresie căsătoriei și, în acest joc adânc al valorilor arhetipale, căsătoria este o parabolă a veacului ce va să fie⁹.

Având în vedere aceste lucruri, remarcăm faptul că, din perspectiva învățaturii de credință ortodoxe, căsătoria și familia sunt percepute ca o vocație specială spre a atinge plinirea

⁸ Cf. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, p. 320.

⁹ Cf. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, pp. 320-321.

ființei în Dumnezeu, măsura deplinătății vieții în Hristos. „Iubirea schimbă însăși substanța lucrurilor”, zice Sfântul Ioan Hrisostom și adaugă: „numai iubirea face din două ființe una singură”. Numai iubirea cunoaște Iubirea. Numai iubirea unește ființele cu Dumnezeu și le unește apoi cu celelalte. Iubirea ajunge o formă a harului spre a depăși starea de păcătoșenie, de separare și de izolare egocentrică¹⁰ pe care a adus-o păcatul neascultării în existența umană.

Paul Evdokimov, pornind de la premisa că originea căsătoriei este anterioară căderii omului în păcat, argumentându-și opinia cu texte liturgice, patristice și din înțelegerea rabinică, texte care exprimă convingerea că nici păcatul original, nici potopul nu au stricat sfințenia unirii conjugale, merge mai departe și avansează împreună cu Efrem Sirul ideea că, de la Adam până la Hristos, adevărata iubire conjugală a fost o Taină desăvârșită, adică mijloc de transmitere a harului divin, care prin canalul iubirii conjugale s-a revărsat inclusiv asupra păgânilor¹¹.

Cu toate acestea, căderea în păcat a omului a dus la degradarea condiției umane, a bărbatului și a femeii, dar și a familiei ca unitate naturală între ei. Starea degradată de păcat a familiei umane este urmarea directă a situației decăzute a omului și, prin urmare, mântuirea trebuia să aducă implicit, odată cu restaurarea omului, și restaurarea familiei¹². Potrivit tradiției răsăritene, la nunta de la Cana Galileii, Hristos a confirmat prin prezența Sa instituirea ca Taină a căsătoriei din rai¹³, consfințind astfel căsătoria drept cale spre restaurarea ființei umane.

În Legea harului, căsătoria devine act sinergic, divin și uman, taină care îi unește pe soți între ei și cu Hristos, prin

¹⁰ Cf. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, p. 321.

¹¹ Cf. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, p. 319.

¹² Cf. Pr. conf. dr. Irimie Marga, „Introducere în dreptul matrimonial ortodox”, p. 162.

¹³ Cf. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, p. 320.

harul Sfântului Duh, restaurând condiția familiei umane. Prin Taina Cununiei, taina întemeierii și sfințirii familiei creștine, restaurarea omului prinde contur. Omul ridicat din păcat implică automat și o familie refăcută în comuniune, pe care apostolul Pavel o numește „Biserică familială” (Romani 16, 5).

Taina Cununiei este o nouă Cincizecime, o coborâre a harului Sfântului Duh asupra mirilor, act care duce la întemeierea familiei creștine unde harul îi unește pe soți într-o viață nouă care-și redobândește caracterul prefigurativ eshatologic. Așa cum Cincizecimea, prin pogorârea Duhului Sfânt, pune început Bisericii mari, tot așa taina Cununiei, prin harul său, întemeiază familia-Biserica mică, cea care reface în Hristos unitatea ontologică dintre bărbat și femeie¹⁴.

Tradiția răsăriteană asociază în natura sa profundă comunitatea eclezială cu comunitatea conjugală¹⁵, specificul căsătoriei creștine care dă naștere familiei-Biserică constând în descoperirea și manifestarea în lume a iubirii ca viață și a vieții ca iubire. Realizându-se pe ei în iubire, soții devin păstrătorii unei puteri în măsură să vindece rănila căderii, aducând astfel cu ei roadele lucrării divine de care sunt stăpâniți, iar acestea au o înrâurire binefăcătoare asupra întregii comunități¹⁶.

Am accentuat până acum de mai multe ori corespondența dintre comunitatea eclezială-Biserică mare și comunitatea conjugală-Biserică mică. Pornind de la această corespondență, Irimie Marga concluzionează că Biserică mică – familia, prin Sfânta Taină a Cununiei, dobândește atribute similare cu Biserică mare, despre care, în mărturisirea de credință niceo-constantinopolitană, afirmăm că este una, sfântă, sobornicească (catolică, universală) și apostolească.

¹⁴ Cf. Pr. conf. dr. Irimie Marga, „Introducere în dreptul matrimonial ortodox”, p. 163.

¹⁵ Cf. Paul Evdokimov, *Înnoirea spiritului*, Editura Pandora, Târgoviște, 1997, p. 205.

¹⁶ Cf. Pr. prof. dr. Ilie Moldovan, *În Hristos și în Biserică. Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia Iubirii*, vol. II, Alba-Iulia, 1996, p. 23.

Astfel, familia este *una*, în sensul că este monogamă și cuprinde pe soți într-o unitate de viață în același Hristos. Harul Sfântului Duh revărsat în Taina Cununii are un dublu efect în zona unității: întărește și desăvârșește legătura dintre soți și legătura soților cu Hristos. Pe de altă parte, revărsarea harului apără vocația indisolubilității căsătoriei.

Familia este *sfântă*, la fel ca Biserica, prin scopurile ei de sfințire și mântuire a membrilor ei. Membrii familiei, la fel ca membrii Bisericii, nu sunt sfinți, dar scopul principal al familiei, scop susținut de prezența și lucrarea harului primit în Taina Cununii, este dobândirea sfințeniei. Punctul de plecare al sfințeniei Bisericii este Cincizecimea, care se prelungește până la noi și prin Taina Cununii, punctul de plecare al sfințeniei familiei.

Familia este *universală* ca una care privește întreaga umanitate și prin care se perpetuează umanitatea. Așa cum Cincizecimea a întemeiat Biserica pentru sfințirea universală a oamenilor, tot așa și harul Cununii întemeiază familia, spre sfințirea întregii umanități.

Familia este *apostolească* în sensul că se întemeiază pe credința Bisericii revelată de Mântuitorul Iisus Hristos și transmisă prin Sfinții Apostoli și prin succesiune apostolică până la noi. În această apostolicitate se săvârșește cununia fiecărei familii, pentru că prin apostolicitate se perpetuează și Cincizecimea.

Taina Cununii este, așadar, Taina care aduce Biserica în sânul familiei și, invers, integrează familia în sânul Bisericii, harul invocat la Taina Cununii asupra mirilor fiind cel care desfășoară această dublă mișcare¹⁷.

Toate rânduielile canonice pe care Biserica Ortodoxă le-a elaborat în decursul istoriei sale nu sunt altceva decât reflexe și concretizări ale învățăturii de credință, învățătură pe care am încercat să o prezentăm sintetic aici. Doctrina canonică a

¹⁷ Cf. Pr. conf. dr. Irimie Marga, „Introducere în dreptul matrimonial ortodox”, p. 164.

Bisericii, în general, și cea cu privire la căsătorie și familie, în special, derivă direct și inevitabil din învățătura dogmatică a Bisericii¹⁸. Rolul acestor norme canonice a fost și continuă să fie în dreptul matrimonial ortodox acela de a păstra și reafirma caracteristicile fundamentale ale familiei creștine: unitatea, sfințenia, universalitatea și apostolicitatea.

Dogmele reprezintă imuabilul Revelației, iar canoanele ceea ce este mobil în formele istorice ale vieții Bisericii. Scopul canoanelor este acela de a circumscrie într-un cadrul socio-istoric concret esența dogmatică și de a-i ajuta astfel pe credincioși să o încorporeze în viața lor¹⁹.

Dreptul canonic ortodox caută să extindă dreptatea Împărăției lui Dumnezeu în realitățile istorice ale Bisericii și prin aceasta susține și apără credința adevărată. El s-a născut din tensiunea eshatologică în care se află Biserica, din tensiunea celor care trăiesc în condiții istorice și sociale concrete, dar năzuiesc spre realitățile viitoare și au nevoie de călăuzire, de canoane, spre plinirea Legii lui Hristos. Toate rânduielile canonice cu privire la Taina Cununiei, la căsătorie și familie, care alcătuiesc obiectul dreptului matrimonial ortodox, urmăresc același scop, acela de a întări și a apăra credința ortodoxă odată cu urcușul duhovnicesc al celor care, prin asumarea vieții de familie, râvnesc Împărăția cerurilor²⁰.

¹⁸ Cf. Pr. conf. dr. Irimie Marga, „Introducere în dreptul matrimonial ortodox”, p. 165.

¹⁹ Cf. Paul Evdokimov, *Taina iubirii, sfințenia vieții conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, Editura Christiana, București, 1994, p. 244.

²⁰ Cf. Pr. conf. dr. Irimie Marga, „Introducere în dreptul matrimonial ortodox”, p. 165.

Notă asupra ediției

Prin cele două volume propuse spre publicare, încununăm preocupările mai vechi legate de izvoarele privind căsătoria și familia, valorificând atât legislația bisericească ortodoxă, cât și cea laică din România. Scopul explicit este acela de a pune la îndemâna specialiștilor, dar și a tuturor celor interesați de acest subiect, un instrument de lucru care să permită abordări istorice, canonice și juridice cu privire la căsătorie și instituția familiei. Astfel, materialele alese în vederea publicării oferă o înțelegere completă a tematicii abordate și pun în lumină dinamica reglementărilor bisericești și civile. Concret, documentele cuprind prevederi din pravile, coduri, legi organice, decrete, regulamente și norme bisericești, hotărâri ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, hotărârea Sfântului și Marelui Sinod din Creta, dar și articole răzlețe din alte legi fundamentale sau organice pe aceeași tematică.

În primul volum, ne oprim asupra materialului documentar din secolele XVII-XIX, începând cu pravilele, și anume: *Pravila Mică (Govora, 1640)*¹; *Îndreptarea Legii*² (*Pravila*

¹ PRAVILA acesta iaste dreptătorii de lege, tocmelea sfinților apostoli tocmite de 7 săbore cătră acēsta și a précuvioșilor părinți învેțătorilor lumii. Tipăritu-s'au în tipar i. prēluminatului domn IO MATHEI Basarabă Voevodă a toată țara Ungrovlachiei: în mănăstirea Govora. létul 7149 iară de la nașterea lui Christos 1640.

² Îndreptarea Legii cu Dumnezeu, care are toată judecata arhierească și împărătească de toate vinele preoțești și mirenești. Pravila Sfinților Apostoli, a ceale șapte săboare și toate ceale neameastnice. Lîngă acestea, și ale sfinților dascăli ai lumii: Vasilie, Timothei, Nichita, Nicolae; Teologia dumnezeștilor bogoslovi. Scrise mai înainte și tocmite cu porunca și învățătura blagoceștiului împărat, Chir Ioan Comninul, de cuvîntătorul deac al mării besearici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, chir Alexie Aristinul. Iar acum de întii prepuse toate de pre ellineaste pre limbă rumânească, cu nevoința și userdia și cu toată cheltuiala a preasfîntului de Hristos chir Ștefan cu mila lu Dumnezeu mitropolit Tîrgoviștei, exarh

Mare sau Pravila lui Matei Basarab, Târgoviște, 1652) și Pravilniceasca condică 1780. Am abordat registrele mitricale - Normalien der Bucovinaer gr. or. Diocese von 1777-1886; Codul Calimach, Legiuirea Caragea; Codul civil austriac în vigoare în Ardeal, completat cu legile și regulamentele modificatoare cuprinzând și jurisprudența; Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor spre folosul preoțimei și al scaunelor protopopești³; Constituțiunea din 1866; Compendiu de dreptul canonic al unei sântei sobornicești și apostolești biserici, compus de Andreiu baron de Șaguna; Articolul de lege XLVIII din anul 1868, despre procesele divorțiale la căsătoriile mixte; Legea nr. LIII/1868 despre relațiile dintre religiile recepte; Regulament de procedură pentru consistoriul episcopiei gr. or. a Bucovinei, Edat și tremis la 5/17 aprilie 1869, Nr. 6/1869; Articolul XXIII a Colecțiunii Legilor Țării din 1874 despre majoritatea femeii; Legea XXXI din 1894; Legea XXXII din anul 1894 despre religiunea copiilor; Legea XXXIII / 1894 despre matriculele de stat. Volumul se încheie cu Instrucțiunea dată de consistorul mitropolitan gr.-or. român cu datul 25 August 1895 Nr. 138 M. cu privire la procedura ce au a urmă organele respective preoții și poporul dreptcredincios al bisericii gr.-or. române din provincia mitropolitană față de reformele politice-bisericești.

În cel de-al doilea volum, avem în vedere legislația bisericească ortodoxă și laică apărută pe parcursul secolului al XX-lea și la începutul veacului al XXI-lea, până în momentul editării acestei lucrări și anume: C. Hamangiu, *Codul general al*

*Plaiului și a toată Ungrovlahia. În Tîrgoviște, în tipografia prea lumina-
tului meu domn Io Mathei Voievod Basarab în sfînta mitropolie în casa
nălțării Domnului nostru Isus Hristos. Martie 20, văleat 7160 a lui
Hristos 1652, v. post velichi.*

³ *Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor spre folosul preoțimei și al scaunelor protopopești, întocmite prin Andrei baron de Șaguna, episcopul diecezan al Bisericii drept-credincioase greco-răsăritene din Ardeal, comendator al strălucitului ordin austriac leopoldin și sfetnic dinlăuntru de stat al Maiestății sale cesaro-regești apostolice.*

României, volumul I - Codurile, 1907; Regulament pentru procedura judecătorească în cauzele matrimoniale și Instrucțiunea dată de Consistorul mitropolitan cu privire la legile politice-bisericești, Sibiu, 1912; Lege nr. 493 din 21 februarie 1928 privind actele stării civile; Legea pentru regimul general al cultelor (1928); Ieromonah Nicodim Sachelarie, *Pravila bisericească*. O atenție deosebită am acordat Codului Familiei din anul 1953, adoptat prin Legea nr. 4 /1953 și publicat în *Buletinul Oficial* nr. 1 din 4 ianuarie 1954. Acest Cod a fost modificat și completat prin Legea nr. 4 din 4 aprilie 1956 și republicat în *Buletinul Oficial* nr. 13 din 18 aprilie 1956. După republicare, Codul familiei a fost modificat prin *Decretul nr. 779/1966* (*Buletinul Oficial* nr. 64 din 8 octombrie 1966), prin *Legea nr. 3/1970* (*Buletinul Oficial* nr. 70 din 25 iunie 1970), prin *Decretul nr. 174/1974* (*Buletinul Oficial* nr. 108 din 1 august 1974). De asemenea, am reprodus și cele două decrete, anume *Decretul privitor la persoanele fizice și persoanele juridice*, 1954 și *Decretul pentru punerea în aplicare a Codului Familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice*, 1954.

Prevederile legale cu privire la actele de stare civilă sunt ilustrate prin *Lege pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul familiei și din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă*, 1999. Mai mult, s-a acordat atenție căsătoriei și familiei în cele două coduri, prin *Legea nr. 286/2009 privind Codul penal*; *Legea nr. 287/2009 privind Codul civil*; *Lege pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil*; *Lege nr. 187 din 24 octombrie 2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal*.

Nu în ultimul rând, includem legislația bisericească, precum *Hotărârea nr. 9027 din 25 octombrie 2011 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu prevederile noului Cod Civil și implicațiile acestora în activitatea unităților de cult și în viața religioasă a credincioșilor*; *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 311 din 28 februarie 2013 privind necesitatea respectării rânduielilor liturgice referitoare la oficierea Tainei Sfintei Cununii numai în locașurile de cult parohiale*; *Regulamentul autorităților canonice*

disciplinare și al instanțelor de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, București, 2015. De asemenea, publicăm și Hotărârea Sinodului panortodox din Creta cu privire la *Sfânta Taină a Cununiei și impedimentele la aceasta*.

Cele două volume se adresează, în egală măsură, istoricilor, teologilor și juriștilor, contribuind la cunoașterea și asumarea fundamentelor juridice și canonice ale căsătoriei și ale familiei în contextul mai larg al anului omagial dedicat de către Patriarhia Română pastorației părinților și copiilor.

Menționăm că textele propuse, izvoare ale dreptului, urmează o ordine cronologică, iar transcrierea textelor are în vedere, în primul rând, necesitatea redării cu fidelitate a textelor legislative privind căsătoria și familia și, în al doilea rând, gruparea acestei legislații respectând tematica propusă, cu scopul vădit de a facilita studiul pentru cei interesați.

Ne exprimăm recunoștința noastră filială față de Înalt-preasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, atât pentru purtarea de grijă părintească, pentru încurajările și sprijinul acordat, cât și pentru arhierasca binecuvântare în vederea publicării volumelor la editura Doxologia.

Mulțumiri speciale adresăm colegilor de la Centrul pentru Studierea Populației din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, în frunte cu acad. prof. univ. dr. Ioan Bolovan și lect. dr. Marius-Ioan Eppel, pentru excelenta colaborare din toți acești ani în care preocupările noastre au fost congruente, pentru semnalarea unor materiale legislative și pentru permisiunea de a prelua unele aspecte din cercetările noastre comune și unele texte legislative din monumentală lucrare *Legislația ecleziastică și laică privind familia românească din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, ediție de texte, studiu introductiv și note de Ioan Bolovan, Diana Covaci, Daniela Deteșan, Marius Eppel, Crinela Elena Holom, Editura Centrul de Studii Transilvane, 2009.

Mulțumim PC pr. prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb pentru revizuirea traducerii din limba germană a textelor referitoare la legislația bisericească din Transilvania.

De asemenea, mulțumim Bibliotecii Mitropoliei Moldovei și Bucovinei „Dumitru Stăniloae” și Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași pentru disponibilitatea de a sprijini logistic acest proiect, pentru promptitudinea cu care ne-au pus la dispoziție materialele bibliografice necesare.

Editorii